

Kijkpunten: Brongergea en Katlijk

1. Hervormde kerk in De Knipe

Centraal in het dorpje De Knipe staat het witte kerkje "De Nij Brongergea Tsjerke". De kerk is gebouwd in 1661. Bij de bouw van de kerk zijn waarschijnlijk oude materialen gebruikt van een vroegere kerk van het verdwenen dorp Brongergea. De muren zijn opgetrokken van diverse steensoorten. Daarom is de kerk wit geverfd.

2. Brongergea

Brongergea was een kleine boerengemeenschap dat was ontstaan in de 11e of 12e eeuw. In de 14e tot 17e eeuw groeide het uit tot een groot kerkdorp dat zich uitstrekte van het hoogveen in De Knipe aan de Schoterlandsche Compagnonvaart tot aan de rivier de Tjonger. Op het grondgebied van Brongergea ontstonden nieuwe kernen zoals Mildam en Nieuw Brongergea, dat later de naam De Knipe kreeg. Na de 16e eeuw nam de betekenis van Brongergea af door verwoesting door de Spaanse troepen, de groei van de nieuwe kernen en de opkomst van Oranjewoud. Een buurtschap bleef over met een kleine kern van bewoning en een begraafplaats met klokkenstoel. Waarschijnlijk is vóór de stichting van dit verdwenen dorpje nóg een Brongergea geweest. Op een topografische kaart uit 1850 staat enkele honderden meters oostelijk, waar nu de uitkijktoren staat, "begraafplaats" vermeld. Hier zijn ooit twee vroeg-middeleeuwse sarcofagen opgegraven.

3. Kerkhof en klokkenstoel van Brongergea

Op een lijst van kerken van de omgeving wordt vermeld dat er in 1315 op deze plek een kapel stond waarvan het altaar gewijd was aan de heilige Agatha. De kerk is door de gevechtshandelingen tijdens de Tachtigjarige Oorlog in verval geraakt en niet meer opgebouwd. Op een tekening uit 1722 van Jacobus Stellingwerf staat nog de ruïne samen met een klokkenstoel. De klokkenstoel is in 1980 gerestaureerd, maar het luiden van de klok werkte pas vanaf 2016 weer goed. Het kleine kerkhof wordt gedomineerd door de in neo-classicistische stijl gebouwde grafkelder van de familie Van Limburg Stirum. Boven de deuren zien we de naam VAN LIMBURG STIRUM met links het wapen van de familie De Bocq van Scheltinga en rechts dat van de familie Van Limburg Stirum. Charles L.A.J. graaf van Limburg Stirum was getrouwd met Maria De Blocq van Scheltinga. Zij woonde vanaf 1910 op het buiten "Oranjewoud", dat door haar was geërfd.

4. Uitkijktoren Belvédère

In 1917 werd door de hotelhouder Tjaarda ter vermaak van zijn gasten op "het bergje van Brongergea" een houten belvédère gebouwd. Na 7 jaar raakte deze in verval en werd een nieuwe toren gebouwd van gewapend beton. In 1998 wordt de toren met het daaromheen liggen Tjaarda's bos als (Rijks)monument aangewezen. Vanaf de toren heb je een prachtig uitzicht over Oranjewoud.

5. Oranjewoud

Albertine Agnes van Oranje-Nassau, weduwe van Willem Frederik van Nassau-Dietz, kocht hier in 1676 een landgoed en ontwikkelde dit tot haar buitenverblijf en lusthof met plantsoenen, vijvers en rij- en wandellanen. Ze noemde het "Oranienstein". Het hele gebied

met bouw- en weilanden en bos werd Oranjewoud genoemd. Na haar dood in 1696 begon haar schoondochter met de bouw van een nieuw paleis.

Door vertrek van stadhouder Willem Friso naar Den Haag raakt het paleis in verval en wordt op den duur zelfs gesloopt. Het huidige landhuis Oranjewoud is omstreeks 1835 op het terrein van het vroegere paleis gebouwd in opdracht van de politicus Hans Willem de Blocq van Scheltinga.

6. Katlijk

Katlijk behoort tot de "wandelende dorpen". Dit streekdorp is in de late Middeleeuwen ten noorden van de Tsjonger ontstaan. Rond 1788 bestond Katlijk uit 3 buurten: Groot-Katlyk, Klein Katlyk en in het noorden Nieuw-Katlyk. Nieuw-Katlyk is als naam verdwenen; het wordt al lange tijd Bontebok genoemd. De streken van Groot Katlijk en Klein Katlijk bestaan nog. De buurten worden verbonden door de Kerkelaan waar de kerk met klokkenstoel staat. De traditie van het Thomasluiden is hier nog in ere. Van 21 december tot nieuwjaar worden de klokken elke werkdag tot 8 uur 's avonds geluid. Ieder die wil, mag een ruk aan de luidklokken geven. Hierdoor zouden kwade geesten, die de dagen doen korten, verdreven worden.

versie 1.0 oktober 2018

www.geografischwandelen.nl